

הרב מאיר רוז

בענין הפסק בתקיעות שופר במעשה שהיה במגנצא

א'

מעשה מגנצא, ומחלוקת הראב"ן
והרא"ש

כתב הרא"ש בפרק בתרא דמסכת ראש השנה (סימן י"א, וכן הוא בטור אורח חיים סימן תק"ץ) וז"ל מעשה אירע במגנצא בשנת תתק"ה, שתקע התוקע פעמים קשר"ק, ובשלישי תקע ב' שברים, והתחיל להריע, והחזירוהו קצת הקהל לראש, ומקצת הקהל אמרו לו תקע שבר אחד וסיים, והוא התחיל לתקוע כבתחלה ותקע שלשה פעמים קשר"ק, ובסדר קשר"ק תקע שני פעמים קשר"ק, ובשלישי תקע ארבעה שברים ותקיעה, והחזירוהו לראש אותן שהחזירוהו כבתחלה, ותקע עוד שלשה פעמים קשר"ק, וכעס עליהם רבי אליקים בר יוסף ז"ל, ואמר, אם חכמה אין כאן זקנה יש כאן, ושלא כדין החזירוהו.

ורבינו אליעזר בר נתן חתנו הסכים לדבריו, ואמר שלא כדין החזירוהו, וגם התוקע עבר על שבות דרבנן, ואותו שחיסר מן השברים והתחיל בתרועה לא הפסיד סדרו בכך, כיון דתרועה ושברים שניהם משום תרועה דקרא הוא דקא עבדינן, דמפסקא לן דלמא גניח ויליל, והכל תרועה אחת היא, והוא ליה כמו נתקל בשברים שחזור עליו, והכא נמי יחזור ויתקע שבר אחד ויתקע תקיעה, דכיון שלא נגמרה התרועה לא הוי הפסק, וכאילו נעשו בזה אחר זה דמי. אבל ודאי אם נגמרה תרועה הוי הפסק, כיון דשלשה שברים יש לו להיות זה אחר זה והופסק בתרועה הוי הפסק, והוי כתרועה שנחלקה לשתיים שאינה כלום, וצריך לחזור ולתקוע קשר"ק. אבל שני הקשרק"ם הראשונים לא הפסיד, שהרי לא שהה בין

ראשון לאחרון כדי שיעור שהייה, דהיינו כדי לתקוע קשר"ק כולה. ואפילו לרבי אבהו דאית ליה שהיות מפסיקין (מסכת ראש השנה לד.: עיי"ש), הני מילי בשהה כדי לגמור את כולה, וכל שכן לרבי יוחנן דלית ליה שהיות מפסיקין במצות כלל דלא הוי הפסק, עד כאן [דברי ראב"ן].

ומה שכתב, שיחזור שבר אחד ויריע, משמע מדבריו שאין צריך לעשות שלשה שברים בנשימה אחת, אבל לפי מה שכתבתי לעיל שצריך לעשותן בנשימה אחת, היה צריך לחזור ולתקוע שלשה שברים ויריע. ומה שכתב, אבל ודאי אם נגמרה התרועה הוי הפסק וכו' עד והוי כתרועה שנחלקה לשתיים ואינה כלום וצריך לחזור ולתקוע קשר"ק, אינו נראה לי, דכיון שלא גמר הקשר"ק, אם אין התרועה כלום בשביל שנחלקה לשתיים, יחזור ויתקע שלשה שברים, ואין ההפסק של תרועה פסולה מפסקת. ולא דמי להא דמתקיף רב עזריא (שם, לד.) ודלמא ילולי הוא וקמפסקי שברים בין תקיעה לתרועה, דהתם אי ילולי הוא, קא פסקי, דאין השברים מעין התרועה כלל והוי לגמרי קול אחר, ובעינן פשוטה לפניה בלי הפסק קול אחר, כדפירשתי לעיל. אבל קשר"ק, עושין משום ספק דלמא גנח ויליל, והוי הכל תרועה אחת וקול אחד, אלא שקיצר בתרועה שלא עשה שלשה שברים, כהאי גוונא לא הוי הפסק, דאין כאן הפסק קול אחר, ופעמים רבות שהתוקע מתחיל לתקוע ואין הקול עולה לו יפה, ופוסק ומתחיל לתקוע או להריע, ולא מיפסיל בשביל שהפסיק בקול קצר שהשמיע בשופר, דלא מקרי הפסק, כיון שאין זה קול אחר, כיון שהוא מעין התקיעה או התרועה, אלא שלא היה כשיעור, עכ"ל הרא"ש.

אף הראב"ן עצמו מודה לסברא זו גופא, ולכן דעתו דהיכא שלא גמר התרועה תוקע שבר אחד ואינו מתחיל מתקיעה הראשונה, ומה מקום מצא הראב"ן לחלק בין היכא שגמר התרועה להיכא שלא גמרה.

ב'

מחלוקת הרמב"ן והרשב"א, ומחלוקת רבינו יואל הלוי והרמב"ן

כתב הטור (אורח חיים סימן תק"צ) וז"ל ואם עשה ד' או ה' שברים זה אחר זה בלי הפסק אין בכך כלום, שהרי לכתחילה יכול לעשות מהם כמו שירצה, אבל אם עשה ב' תרועות זו אחר זו, או שתקע אחר התרועה תקיעה במתעסק שלא לשם תקיעה והפסיק בה בין תרועה לתקיעה, או לאחר שתקע ג' שברים שתק והפסיק ואחר כך תקע שברים אחרים, יש אומרים, דלא הוי הפסק אלא כשמפסיק בתרועה בין שברים לתקיעה, או שמפסיק בשברים בין תקיעה לתרועה, אבל כי האי, שתקע שתי תרועות זו אחר זו, או שתקע באמצע תקיעה כמתעסק, לא הוי הפסק לחזור לראש, אלא גומר ויוצא, ולא נתקלקל הסדר.

והרמב"ן כתב, דבכולהו הוי הפסק, והביא התוספתא תקע והריע וחזר והריע וחזר ותקע אין בידו אלא אחת, פירוש תקיעה האחרונה, אבל הראשונה הפסיד בשביל התרועה שהפסיק באמצע. ומזו התוספתא אין קושיא לדברי אדוני אבי הרא"ש ז"ל, שכתב שאפילו אם גמר התרועה בטעות לא הוי הפסק, שהוא לא אמר כן אלא בתשר"ת, שהתרועה של הטעות היא מעין התרועה שיש לו לתקוע, אבל בתר"ת שגמר התרועה, מה שמריע אחר כך הוי הפסק, עכ"ל הטור.

וכתב הבית יוסף (סעי' ח'), דדעת היש אומרים הוא דעת הרשב"א, וז"ל אבל

הנה לפנינו מחלוקת הראב"ן והרא"ש במעשה שהיה במגנצא, כאשר בתקיעות דמיושב, בפעם שלישית של סדר תשר"ת, תקע שני שברים ותרועה, דמודו תרוייהו, הראב"ן והרא"ש, שאינו צריך לחזור לראש הסדר של תשר"ת, אלא שנחלקו אם הפסיד התקיעה הראשונה של תשר"ת השלישי שטעה בו, דעת הראב"ן שאם לא גמר את התרועה שהתחיל בה בטעות, יתקע מיד שבר שלישי ואחר כך תרועה ותקיעה, ובזה גמר סדר תשר"ת ודיו, ולא הפסיד התקיעה הראשונה, אבל אם גמר התרועה שהתחיל בה בטעות, אז חשיב הפסק והפסיד התקיעה הראשונה, ויחזור ויתקע פעם אחת תשר"ת כהלכתה.

והרא"ש חולק בתרתי, ראשית, היכא שלא גמר התרועה, שכתב הראב"ן דדיו אם יתקע שבר אחת וימשיך הסדר, חולק הרא"ש וקסבר דכיון דשצריך לתקוע שלושת השברים בנשימה אחת לכן יתקע שלושה שברים ותרועה ותקיעה¹. ועוד חולק הרא"ש, באופן שגמר התרועה, שכתב הראב"ן דחשיב הפסק והפסיד התקיעה הראשונה ויחזור ויתקע תשר"ת, חולק הרא"ש, וקסבר דאף אם גמר התרועה אין זה חשיב הפסק כלל, ויתקע שלושה שברים ותרועה ותקיעה, ולא הפסיד התקיעה הראשונה.

ויש לנו להתבונן בפלוגתא זו השניה שבין הראב"ן והרא"ש, היכא שגמר התרועה שהתחיל בה בטעות, אי חשיב הפסק או לא, דדעת הראב"ן דחשיב הפסק ודעת הרא"ש דלא חשיב הפסק, ולכאורה צדקה סברת הרא"ש, דבסדר תשר"ת הוי השברים והתרועה קול אחד, ולכן אף היכא שגמר התרועה לא מיקרי שהפסיק בקול אחר, אלא שנתקלקל התרועה, וכלשון הרא"ש שכתב, ופעמים רבות שהתוקע מתחיל לתקוע ואין הקול עולה לו יפה, ופוסק ומתחיל לתקוע או להריע. והרי

1 איברא, דמעיקרא דדינא, אליבא דהרא"ש, אם היה יכול להפסיק את הקול שלישי של השברים בנשימה אחת עם שני הקולות שתקע לפני שהתחיל התרועה, ודאי שיוצא, אלא שאין זה מצוי שיוכל לעשות כן.

שתקע שלשה שברים שתק והפסיק ואחר כך תקע שברים אחרים, ואפילו שבר אחד, בכל אלו הוי הפסק והפסיד גם תקיעה ראשונה, עכ"ל.

ובאמת, בדברי הטור, שיישב דברי התוספתא שהביא הרמב"ן לפי דעת הרא"ש, כבר מבואר דקסבר שאין דעת הרמב"ן סותר לדעת הרא"ש. אולם בדברי האחרונים מצינו שנתקשו בזה, דמאי שנא היכא שתקע ב' תקיעות או ב' תרועות וכדומה, שפסק הרמב"ן דחשיב הפסק, לביין מעשה מגנצא, שכתב הרא"ש דאפילו אם גמר התרועה לא חשיב הפסק, הא בשני האופנים הוסיף לתקוע קול שלא היה צריך², ולכאורה בשני האופנים היה צריך להיות דין אחד, וראה בהגהות יד אפרים (על דברי המגן אברהם סק"א) שנדחק לבאר הדברים.

עוד כתב הטור בסוף דבריו, וז"ל ואם תקע ב' תשר"ת או תש"ת או תר"ת כהוגן וטעה בשלישית, יש אומרים שצריך לחזור כל הסימן מראש ג' פעמים, והרמב"ן כתב שאין צריך לחזור אלא לאחרון שטעה בו, עכ"ל.

וכדעת יש אומרים אלו שהביא הטור, נהג התוקע במגנצא שחזר לתחילת סדר תשר"ת, וכעס עליו רבינו אליקים. ולא כתב הטור מי הם היש אומרים, אולם במרדכי הארוך (מסכת ראש השנה סוף אות תש"כ, מהדור מכון ירושלים, תשמ"ט, הביאו הב"ח) הביא שכן דעת רבינו יואל הלוי³ חתן הראב"ן, שחולק על דעת חמיו, וז"ל נראה לי, דהפסיד גם ב' הראשונים, שהרי שלושה פעמים קשר"ק הם ט' תקיעות, ובאותם ט' תקיעות קיימא לן (שם, לד:) אם שהה כדי לגמור את כולן חוזר לראש, ואם שהה בין תקיעה ז' לח' או בין ח' לט', חוזר לראש ויתקע כל ט' תקיעות, הכי נמי, אם

הרשב"א ז"ל כתב, שמצא גירסא בהיה תוספתא, וכך היא, תקע והריע ותקע וחזר והריע ותקע אין בידו אלא אחת, והכי פירושה, שלאחר שתקע בראשונה לתשר"ת הראשון, חזר והריע, וחשב שתעלה לו אותה תקיעה משום פשוטה שלאחר תשר"ת הראשון ומשום פשוטה שלפני תשר"ת השני, ומשום הכי קאמר שאין בידו אלא אחת, שהיינו פשוטה שלאחר תשר"ת הראשון, דאנן פשוטה לכל חד וחד בעינן, כדקתני (מסכת ראש השנה לג:) שלש של שלש שלש, הילכך אין תקיעה זו עולה לשתיים, ומכל מקום יש לחוש ולהחמיר כדברי הרמב"ן ז"ל, עד כאן לשונו [של הרשב"א], עכ"ל הבית יוסף.

הנה לפנינו מחלוקת נוספת בין רבותינו ראשונים בדין הפסק בתקיעות, היכא שכפל אחת מהקולות פעמיים אי חשיב הפסק, דדעת הרשב"א דלא חשיב הפסק, ורק קול שאינו שייך כלל לסדר שתוקע הוה הפסק, ודעת הרמב"ן דאף בכהאי גוונא חשיב הפסק.

והמחבר בשולחן ערוך (שם, סעי' ז', וראה שם ט"ז סק"ח) באופן של מעשה מגנצא, פסק כדעת הרא"ש, וז"ל אם טעה בתשר"ת, ואחר שתקע ב' שברים טעה והתחיל להריע, אם נזכר מיד יתקע שבר אחר, ואם לא נזכר עד שגמר התרועה שהתחיל בה בטעות, לא הפסיד התקיעה הראשונה שתקע, אלא חוזר ותקע ג' שברים ומריע ותוקע, עכ"ל.

ולהלן (סעי' ח'), במחלוקת שבין הרמב"ן והרשב"א, פסק כדעת הרמב"ן, וז"ל אם הפסיק בתרועה בין תקיעה לשברים, או שהפסיק בשברים בין תרועה לתקיעה, וכן אם הריע ב' תרועות זו אחר זו, או שתקע אחר התרועה תקיעה כמתעסק שלא לשם תקיעה והפסיק בה בין תרועה לתקיעה, או לאחר

2 אמנם, לדעת הראב"ן, לכאורה, לא קשה שיטת הרמב"ן, דרק היכא שלא גמר התרועה, שאין כאן קול שלם, לא חשיב הפסק, מה שאין כן היכא שגמר התרועה, שתקע קול שלם שלא היה צריך לתקוע, באמת הוי הפסק. וראה להלן (אות ה') בביאור שיטת הראב"ן.

3 הוא רבינו יואל בר יצחק הלוי, חתן הראב"ן, ואבי רבינו אליעזר הלוי, ה"ה הראב"ה.

בתקיעות שופר, יצא ידי חובתו, והביא ראייה מדברי הגמרא (שם, לד:) אמר רבי יוחנן, שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום, יצא, הרי שאין ההפסק מעכב בתקיעות שופר.

ודברי הגמרא שהקשה רב עזירא על רבי אבהו, דמוכח משם שאין להפסיק בתקיעות, ביאר רבינו תם בשני אופנים, א', שקושיית רב עזירא היא לשיטת רבי יהודה (מסכת סוכה נג:) שתקיעה תרועה תקיעה אחת היא, ולשיטתו אכן אין להפסיק בין התקיעה לתרועה כיון ששלשתן קול אחד, ואף דלא קיימא לן כרבי יהודה, מכל מקום מקשה רב עזירא, דכיון דחייש רבי אבהו לכולהו שיטתא ליחוש גם לשיטת רבי יהודה, אבל לדינא קיימא לן כרבנן החולקים עליו שם וקסברי דתקיעה לחוד ותרועה לחוד, ואף אם הפסיק בין התקיעות יצא ידי חובתו. ועוד ביאר רבינו תם, דקושיית רב עזירא על רב אבהו היתה על דין דלכתחילה, ולכתחילה באמת אין להפסיק, אבל אם בדיעבד אם הפסיק יצא ידי חובתו.

ומכח שיטתו זו, שבדיעבד, אם הפסיק בתקיעת שופר לא הפסיד ידי מצוותו, בא רבינו תם (ראה בארוכה מסכת ראש השנה לג: תוספות ד"ה שיעור תרועה) ושינה המנהג שנהגו בו כל ישראל, שבתקיעות דמעומד, בתפילת המוסף בחזרת הש"ץ, היו תוקעים עשרה קולות, תשר"ת למלכות, תש"ת לזכרונות, ותר"ת לשופרות. ורבינו תם הקשה על המנהג, דהא סותר עצמו מיניה וביה, והיה לו לתקוע בכל אחד מהברכות אותו הסדר, ככולם תשר"ת או תש"ת או תר"ת, או לתקוע ככולם כל הסדרים יחד, תשר"ת תש"ת ותר"ת, וכתקנת רבי אבהו. ומשום קושיא זו, בא רבינו תם ושינה המנהג, והנהיג שבתקיעות דמעומד יהיו תוקעים י"ב קולות, דהיינו תשר"ת⁴ למלכות, וכן לזכרונות ולשופרות, ובכך יצאנו ידי חובת תרועה אליבא דכל הדעות, אי משום שברים אי משום תרועה ואי משום

בקשר"ק השני או השלישי יטעה ויעשה קר"ק או קש"ק או שיעשה ב' שברים ויתריע, שיסתור הכל, עכ"ל. וביאור ראיית רבינו יואל הלוי, דכמו שמצינו לרבי אבהו שחולק על רבי יוחנן, וקסבר דאם שהה בתקיעות שופר כדי לגמור את כולה, חוזר לראש, והיינו לתחילת הסדר, כמו כן באופן שטעה בתקיעות וצריך לחזור ולתקוע, חוזר לראש הסדר דוקא. וגם פלוגתא זו דורשת ביאור, מה סברת מחלוקתן.

ג'

מחלוקת רבינו תם והראשונים בדין הפסק בתקיעת שופר

הנה שורש דין הפסק בתקיעות שופר, הוא בסוגיא סוף מסכת ראש השנה (שם לד.), אתקין רבי אבהו בקסרי תקיעה, שלשה שברים, תרועה, תקיעה. מה נפשך, אי ילולי יליל, לעביד תקיעה תרועה ותקיעה, ואי גנוחי גנח, לעביד תקיעה שלשה שברים ותקיעה, מספקא ליה אי גנוחי גנח אי ילולי יליל [ועבד תרווייהו – רש"י]. מתקיף לה רב עזירא, ודלמא ילולי הוה [ואין לנו שברים – רש"י], וקא מפסיק שלשה שברים בין תרועה לתקיעה [וקא מפסקי שברים דתקיעה, שברים, תרועה, תקיעה, דרבי אבהו, בין תקיעה ראשונה לתרועה, ואין כאן פשוטה לפנייה – רש"י], דהדר עביד תקיעה תרועה ותקיעה. מתקיף לה רבינא, ודלמא גנוחי הוה [ואין לך לעשות תרועות יבבות – רש"י], וקא מפסקא תרועה בין שברים לתקיעה [וקא מפסקא תרועה בין שברים לפשוטה שלאחרייהו – רש"י], דהדר עביד תקיעה שברים תקיעה, עיי"ש כל הסוגיא. ומבואר להדיא בקושיית רב עזירא שאין להפסיק באמצע התקיעות.

אמנם דעת רבינו תם (הובא בחידושי הריטב"א שם לד. ד"ה אתקין רבי אבהו, ובר"ן י: מדה"ר ד"ה מתקיף, ועוד) שלדינא, בדיעבד, אם הפסיק

במעשה, דהיינו אם תקע בשופר קול אחר, אבל לא כשהפסיק בשהיה בעלמא, ומכל מקום הוא מדין הפסק, שכיון שהפסיק באמצע עשיית המצוה אינו יוצא ידי חובתו.

או יש לומר, שמה שאינו יוצא בתקיעת שופר אם הפסיק בקול אחר, אינו מדין הפסק, שאם כן, לא היה מקום לחלק בין הפסיק בשהיה בעלמא להפסיק בקול אחר, כמו שלא מצינו חילוק בזה בשאר מצוות התורה, אלא שהוא דין מיוחד במצוות תקיעות שופר, שאחר שלמדו חז"ל (ראה סוגיית הגמרא מסכת ראש השנה לג: לד.) מקראי שמצוות תקיעות שופר האמורה בתורה הוא שלוש של שלוש שלוש, דהיינו תקיעה ותרועה ותקיעה לכל אחת ואחת, וכדברי הברייתא בגמרא שם (לג:) ומנין שפשוטה לפנייה, תלמוד לומר (ויקרא כה ט) והעברת שופר תרועה, ומנין שפשוטה לאחריה, תלמוד לומר (שם) תעבירו שופר, ע"כ, ולכן אם תוקע קול אחר שאינו מסדר התקיעות ומפסיק בין התרועה לתקיעה שלפניה או שלאחריה, הרי ביטל סדר המצוה, ולכן אינו יוצא ידי חובתו.

וביאור זה השני, שדין זה מיוחד למצוות תקיעת שופר, מבואר מדברי הרמב"ם, שלא מצינו כלל בכל דבריו בהלכות שופר שמבאר פרטי דיני הפסק בתקיעות, מלבד מקום אחד (הלכות שופר פרק ג' הלכה ה') שכתב וז"ל שמע תקיעה אחת בשעה זו ושניה בשעה שניה, אפילו שהה כל היום כולו, הרי אלו מצטרפין ויצא ידי חובתו, והוא שישמע כל בבא מהן על סדרה, לא שישמע תרועה ואחריה שתי תקיעות, או שתי תקיעות ואחריהן תרועה וכיוצא בזה, עכ"ל. הרי שכתב הרמב"ם ששהייה בעלמא אינה מפסקת במצוות תקיעת שופר, אבל הוסיף תנאי בדבריו והוא שישמע כל בבא מהן על סדרה.

ונראה, דבדבריו אלו כלולים דברי

שניהם. ואף שעדיין יש כאן משום הפסק, וכקושיית רב עזירא, מכל מקום עדיפא לן שיהיה הפסק, כיון שאינו מעכב בדיעבד לדעת רבינו תם, מאשר לשנות המנהג ביותר ולחייב לתקוע בתקיעות דמעומד שלושים קולות, דהיינו בכל פעם עשר קולות, שהם תשר"ת תש"ת ותר"ת.

אולם כל זה הוא היא שיטת רבינו תם, אבל הראשונים חולקים עליו, ודעתם שאם הפסיק בתקיעות שופר לא יצא ידי חובתו, ומה שהביא רבינו תם ראייה מדברי רבי יוחנן, שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום, יצא, ביאר הרמב"ן (בחידושו שם, לד. ד"ה הא דאקשינן, וכן בדרשה לראש השנה, וראה גם בחידושי הריטב"א שם, ד"ה אתקין רבי אבהו, וברא"ש שם, פרק ד' סימן י', בשם הראב"ה) דשאני התם דמיירי בהפסיק בשהייה בעלמא ולכן אין ההפסק מעכב, אבל היכא שהפסיק בקול אחר הוי הפסק ואינו יוצא, וז"ל הרמב"ן בדרשה לראש השנה, והעיקר בזה, שאין השהייה פוסלת בכאן, אלא ההפסק הוא הפוסל מפני שמקלקל הסדר הוא, דפשוטה לפנייה ולאחריה ותרועה באמצע לאו בסמיכות דוקא, אלא שלא יהא הפסק קול שופר ביניהם, עכ"ל, ועיי"ש עוד.

ד

חקירה בדין הפסק בתקיעת שופר

והנה לשיטת רוב הראשונים שהפסק בקול אחר מעכב במצוות תקיעות שופר, יש לנו לחקור ולהסתפק בדין זה, דהנה יש לבאר בפשטות שהוא מדין הפסק, וכבכל שאר מצוות התורה, קריאת שמע וברכת המזון וכדומה⁵, אלא דבזה שונה דיניהם, דבהפסק בשאר המצוות, שענינם קריאה בפה, אף אם הפסיק בשהייה בעלמא חשיב הפסק, מה שאין כן בתקיעת שופר, שהמצוה מתקיימת במעשה, לא הוי הפסק אלא אם הפסיק

5 בדין הפסק בכל מצוות התורה, ראה בסוגיין בסוף מסכת ראש השנה (לד:), ובמסכת ברכות (כג:, כד:), וראה בשולחן ערוך אורח חיים (סימן ס"ה סעי' א') ובמצויין שם בביאור הלכה (ד"ה קראה בסיווגין).

כשהפסיק בשהיה בעלמא, או יש לומר, שבתקיעת שופר ליכא דיני הפסק כלל, ומה שקול אחר מעכב, הוא משום שביטל בקול זה הסדר של מצות תקיעת שופר.

ה'

ביאור שיטות הראשונים והשולחן ערוך לפי צדדי החקירה

ובחקירה זו שביארנו, נבוא לבאר שיטת הראשונים בסוגיא זו אחת לאחת.

במחלוקת הראב"ן והרא"ש במעשה מגנצא, היכא שטעה בתשר"ת השלישי ותקע שני שברים ומיד תקע תרועה וגמר תקיעתה, שנחלקו הראב"ן והרא"ש מה דינו, דעת הראב"ן שהפסיד התקיעה הראשונה וחוזר ותקע תשר"ת פעם אחת, והרא"ש סבר שלא הפסיד התקיעה הראשונה, אלא ותקע ג' שברים ותרועה ותקיעה אחרונה, ודיו.

והנה תרועה זו שתקע אחר שטעה ותקע ב' שברים במקום ג', אם באנו לדונה מדיני הפסק גרידא, שמעכב בתקיעת שופר רק היכא שהפסיק בקול אחר שאינו מסדר התקיעות, ברור שאין כאן הפסק, שהרי תקע תרועה זו במקומה בסדר תשר"ת, שאחר התקיעה באים השברים והתרועה, ולא הפסיק בקול אחר שלא מסדר התקיעות, אלא שמאחר שטעה ולא תקע השברים כהלכה, ובסדר תשר"ת השברים והתרועה קול אחד הן, לכן עליו לחזור ולתקוע שנית שברים ותרועה.

וזהו ביאור דעת הרא"ש דקסבר שאף אם גמר התרועה לא הפסיד התקיעה הראשונה, דדעתו, שיש דיני הפסק בתקיעות שופר אם תקע קול אחר שלא מסדר התקיעות, וכיון

הראשונים שכתבו שדין הפסק בתקיעת שופר הוא רק אם תקע בשופר קול אחר, שאז מעכב מלצאת ידי חובת המצוה, דכיון שצריך לתקוע על הסדר דוקא, הרי שאם הוסיף ותקע קול אחר באמצע הסדר, לא יצא ידי חובה, מאחר וקלקל סדר המצוה. והוא כדברינו למעלה בביאור השני, שאין ההפסק מעכב במצות תקיעת שופר, אלא סדר המצוה הוא המעכב, ואם ביטל הסדר בכך שהוסיף ותקע קול אחר, לא יצא ידי חובה.

וכתב המגיד המשנה (וכן הוא בפירוש רבינו מנחם על הרמב"ם), שמקור דברי הרמב"ם הם דברי הירושלמי במסכת ברכות (פרק ב' הלכה א'), לענין הפסק בקריאת שמע, רבי מני אמר משום רבי יודה שאמר משום רבי יוסי הגלילי, אם הפסיק בה כדי לקרות את כולה לא יצא ידי חובתו וכו', אבא בר רב הונא ורב חסדא הוו יתבין, אמרין אף בתקיעות כן, סלקון לבית רב ושמעון רב חונה בשם רב הונא, אפילו שמעון עד תשע שעות יצא, אמר רב זעירא עד דאנא תמן צריכה לי [בעוד שהייתי בכל נסתפקתי בדין זה], וכד סלקא להכא שמעית [וכאשר עליתי לארץ ישראל שמעתי בשם -] רבי יסא בשם רבי יוחנן אפילו שמעון כל היום יצא, והוא ששמעון על הסדר, ע"כ דברי הירושלמי. הרי הירושלמי מביא דברי רבי יוחנן שאין השהיה מקלקלת במצות תקיעות שופר, אולם מוסיף דכל זה בתנאי ששמעון על הסדר⁶.

ומכל מקום למדנו, שמה שכתבו הראשונים שהפסק בקול אחר מעכב בתקיעת שופר, יש להסתפק בגדר הדין ומהותו, שיש לומר שהוא מדיני הפסק, וכבכל שאר מצוות התורה, אלא שבמצות תקיעת שופר אינו מעכב רק היכא שהפסיק בקול אחר ולא

6 ראה לשון הראב"ה בענין זה (הובאו דבריו ברא"ש, מסכת ראש השנה פרק ד' סימן י'), וז"ל ורבינו אבי"ה כתב בשם ריב"א, דהא דתיקן רבי אבהו קשר"ק קשר"ק קר"ק, לא בשביל שהפסיק בשהייה, אלא בשביל שהפסיק סדר התקיעות בקול אחר, דבעינן פשוטה לפנייה ופשוטה לאחרייה בלא הפסק קול אחר, ואם שינה בסדר התקיעות, אפילו לא שהה כדי לגמור כולה, חוזר. והביא ראב"ה ראייה מירושלמי דפרק שני דברכות, דמייתי התם הך דרבי יוחנן דתשע שעות, ומסיים אמר רבי והוא ששמעון על הסדר, פירוש ששהה ושתק ולא שינה הסדר, ולדבריהם ההפסק פוסל, עכ"ל. ובדברי הראב"ה, מבואר כדברינו בביאור השני, על פי דברי הירושלמי.

והוא הפסק באמצע קיום המצוה, ואינו יוצא ידי חובתו, והוא הדין היכא שכפל בשברים או בתרועה, דכיון שהקול השני אין בו צורך כלל, חשיב קול אחר, והוא הפסק באמצע קיום המצוה, ואינו יוצא ידי חובתו.

אבל הרשב"א חולק, ודעתו שאין דיני הפסק בתקיעת שופר, אלא סדר המצוה הוא המעכב, ולכן אם חזר על קול אחד פעמיים אין כאן קלקול בסדר המצוה, שהרי סוף דבר תקע לפי הסדר, תקיעה ואחר כך שברים או תרועה ושוב תקיעה, ובזה שכפל קול אחת, התקיעה או השברים ותרועה, אף אם חשבינן לה הפסק, לא קלקל הסדר.

ובזה מתבאר בטוב טעם דברי המחבר בשולחן ערוך, שבמעשה מגנצא פסק כהרא"ש, שאף אם גמר התרועה לא הפסיד התקיעה הראשונה, ולענין אם תקע תקיעה פעמיים וכדו', פסק כהרמב"ן דהוי הפסק והפסיד התקיעה הראשונה.

ולדברינו, מתאימים הדברים אחד לאחד, ששני הדינים יסוד ושורש אחד להם, והוא שהמחבר פוסק כדעת הרמב"ן והרא"ש, שיש דיני הפסק בתקיעת שופר היכא שהפסיק בקול אחר, ולכן לענין מעשה מגנצא, אף היכא שגמר התרועה, לא חשיב התרועה קול אחר, כיון שתקעה במקומה אחר השברים, ואם כן לא הוי הפסק ולא הפסיד התקיעה הראשונה, ומשום שנתקלקל השברים חוזר ותוקע שברים ותרועה ותקיעה אחרונה, ודיו, מה שאין כן היכא שכפל התקיעה במתעסק או שתקע שני שברים או שתי תרועות, כיון שהקול השני לא היה בו צורך כלל אחר שכבר תקע כהלכה, חשיב הקול השני קול אחר והוי הפסק, וצריך לחזור לתקיעה הראשונה.

י'

ביאור מחלוקת רבינו יואל הלוי והרמב"ן

ועתה נבוא לבאר מחלוקתם של רבינו יואל הלוי והרמב"ן, שדעת רבינו יואל הלוי

שתרועה זו שתקע אחר שנתקלקל השברים, לא חשובה קול אחר ואינה מפסקת, וכמו שביארנו, ולכן לא הפסיד התקיעה הראשונה אלא חוזר ותוקע שברים ותרועה ותקיעה אחרונה, ודיו.

אולם, אם נאמר שאין במצות תקיעת שופר דיני הפסק, אלא שאם תקע קול אחר מעכב משום שנתקלקל סדר המצוה, היכא שגמר התרועה, אף שתרועה זו לא חשובה הפסק, מכל מקום ברור שנתקלקל הסדר, שהרי אינו יוצא ידי חובה בתרועה זו כיון שנתקלקל השברים, ועליו לחזור ולתקוע שברים ותרועה כהלכה, נמצא, שבסופו של דבר, במקום לתקוע תשר"ת, הריהו תוקע תקיעה תרועה שברים תרועה ותקיעה, שלא לפי הסדר המצוה.

וזהו ביאור שיטת הראב"ן דאם גמר התרועה חוזר ותוקע תשר"ת, משום שלשיטתו, אין הפסק מעכב במצות תקיעת שופר, אלא סדר המצוה הוא המעכב, ולכן היכא שגמר התרועה, נמצא שתקע קול אחר נוסף על סדר תשר"ת וקלקל סדר המצוה, ועל כן חייב לחזור לתקיעה הראשונה, אבל היכא שלא גמר התרועה, אין כאן קול אחר אלא קול שנתקלקל, שאינו חשוב קול כלל ואינו מקלקל הסדר, ולכן לא הפסיד התקיעה הראשונה, אלא תוקע שבר שלישי ותרועה תקיעה, ודיו.

ומחלוקת הרמב"ן והרשב"א, שנחלקו היכא שתקע תקיעה שנית כמתעסק או כפל בשברים או בתרועה, דדעת הרמב"ן דחשיב הפסק ודעת הרשב"א דלא חשיב הפסק, מתבאר אף היא בסברות אלו.

דעת הרמב"ן, שיש דיני הפסק בתקיעות שופר אם תקע קול אחר שלא מסדר התקיעות, ולכן אם אחר שתקע תקיעה כהלכתה, חזר ותקע תקיעה שנית במתעסק, שלא היה צריך לתקעה ואין בה צורך כלל, חשיב תקיעה זו קול אחר שלא מסדר התקיעות, ונמצא שבתקיעה זו השניה הפסיק בין התקיעה הראשונה לשברים והתרועה הבאים אחריה,

ותקיעה, שהן ביחד ט' קולות, ילפינן בברייתא מקראי (שם, לד.), ומנין לשלש של שלש שלש, תלמוד לומר והעברת שופר תרועה (ויקרא כה ט), שבתון זכרון תרועה (ויקרא כג כד), יום תרועה יהיה לכם (במדבר כט א) וכו', הא כיצד, שלש שהן תשע, ע"כ.

ובזה פליגי רבינו יואל הלוי והרמב"ן, דדעת רבינו יואל הלוי ששלש של שלש שלש שחייבנו התורה לתקוע, הינן מקשה אחת וחטיבה אחת של תשע קולות, ולא מצוה אחת שנתחלקה לשלושה חלקים של תקיעה ותרועה ותקיעה כל אחד, ולכן אם טעה בתחילה או בסוף הסדר, חוזר תמיד לראש הסדר, אבל הרמב"ן חולק, וסובר שמצוה תקיעת שופר היא מצוה שנתחלקה לג' חלקים, של תקיעה תרועה ותקיעה כל אחת ואחת, וכמפורש בלשונו הזהב, אבל שלש התרועות שרמזה להן תורה אין להן חיבור ולא סדר זו עם זו כלל, תדע דהא אפילו למאן (מסכת ראש השנה לד:) דסבר בתקיעות שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש, תוקע תר"ת למלכיות ותוקע תר"ת לזכרונות ותוקע תר"ת לשופרות, ונמצא שוהה בין תר"ת לתר"ת יותר ויותר מכדי לגמור את כולן, ועושין זה לכתחלה בתקנת חכמים, אם כן דבר ברור הוא שכל תרועה ותרועה הכתובה בתורה בפני עצמה היא, עכ"ל.

שאם טעה בתשר"ת השני או השלישי שחוזר לתחילת סדר תשר"ת, וכן בתש"ת ותר"ת, והרמב"ן חולק, וקסבר שאינו חוזר לראש הסדר אלא לתקיעה הראשונה במקום שטעה.

והנה שיטת רבינו יואל הלוי, הביאה הרמב"ן בדרשה לראש השנה בשם התוספות, וז"ל וכן מה שאמרו בתוספות שאם תקע שני סדרים כהוגן, ובשלישי טעה ופיחת אחד מן השברים ועשה תרועה, סותר את הכל וחוזר לגמרי לראש וכו', כל זה אינו אמת, שאין הסדר אלא בתרועה שתהא תקיעה לפנייה ותקיעה לאחריה, לרבי יהודה (מסכת סוכה נג:).

וראה לעיל אות ג' בדעת רבינו תם) סמוכין לגמרי ולרבנן אפילו במפורין, ובלבד כסדרן, אבל שלש התרועות שרמזה להן תורה אין להן חיבור ולא סדר זו עם זו כלל, תדע דהא אפילו למאן (מסכת ראש השנה לד:) דסבר בתקיעות שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש, תוקע תר"ת למלכיות ותוקע תר"ת לזכרונות ותוקע תר"ת לשופרות, ונמצא שוהה בין תר"ת לתר"ת יותר ויותר מכדי לגמור את כולן, ועושין זה לכתחלה בתקנת חכמים, אם כן דבר ברור הוא שכל תרועה ותרועה הכתובה בתורה בפני עצמה היא, עכ"ל.

ובביאור השיטות נראה, דהנה הא שתוקעים שלוש פעמים תקיעה ותרועה

שמחת יו"ט בדור הזה חשובה הרבה יותר מדור המדבר

פעם א' ביום שמ"ע אחר שלחן הק' של הרה"ק ר' דוד משה מטשורטקוב היו העולם שמחים מאוד, ובבוא הרה"ק להיכלו שאל להמקורבים שלו, מה העולם שמחים כל כך האם שתו משקה היום לרוב, והשיבו לו מהקורבים, המה שמחים פשוט משמחת היום-טוב. ואמר הרה"ק בזה"ל כן הוא נפש של יהודי צריך להיות שמח ועליז משמחת יו"ט כשמרגיש איזו התגלות. ואני אומר שהדור הזה אשר הקב"ה מתנהג עמנו בהסתרה גדולה, הוא יפה ונראה מדור המדבר, הכי רבותא היא שדור המדבר היו בעלי השגה גבוהה ודור דיעה, אחרי שהי' להם התגלות גדולה כזו שראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל הנביא, והיו להם מוחות גדולים וכוחות חזקים, ורבים הי' משה רבינו ע"ה, אבל עכשיו בהסתרה גדולה כזו ובמוחות קטנים וכוחות מעטים כאלה, ועם כל זה כשישראל מרגישים איזה מעט התגלות המה מתרוממים ושמחים, לזאת מה יפה בעיני הדור הזה, ואומר אני שהדור הזה יפה הרבה מדור המדבר. (דברי דוד)